

BRANDFÖRSVARET I UPPLANDS VÄSBY.

(Kort tillbakablick av T Rehnberg)

När jag satt vid datorn virvlade en massa tankar runt i huvudet. Var skulle jag börja någonstans ? Hur långt i tiden skulle jag gå tillbaka ? Det enklaste hade naturligtvis varit att börja 1964 när jag flyttade till Väsby efter 12 års tjänst vid Solna-Sundbybergs Brandkår. Men efter en stunds eftertanke kom jag fram till att det kanske kunde finnas ett intresse hos den yngre generationen att veta lite om de "rötter" som är en del av dagens kommunalförbund, Brandkåren Attunda.

Upplands Väsby bestående av Hammarby, Ed och Fresta socknar vari i stort en lands- och jordbruksbygd långt in på 1900- talet. Vid seklets början var folkmängden i de tre socknarna sammantaget ca 2000 personer. Hur brandskyddet skulle vara ordnat bestämdes på landsbygden av byarnas åldermän, som hade uppdraget att utöva brandsyn som omfattade eldstäder, rökgångar och eventuell släckutrustning. Brandskydd var i stort en privat angelägenhet utifrån åldermännens "brandsyneföreläggande".

Strax efter sekelskiftet började det som väl får betraktats som starten till industrisamhällets utveckling. I ett protokoll från Hammarby kommunalstämma den 29 augusti 1905 kan man läsa: utvecklingen i Hammarby samhälle under de senaste åren har varit sådan att ett helt villasamhälle vuxit upp kring Väsby station.....

Mannen bakom denna förändring hette Anton Tamm. Han var verkställande direktör i AB Optimus och 1903 startade han även Väsby verkstäder - Mässingen. De stora brandriskobjekten var dessa industrier och brandtillbudet var många och f d anställda brukade säga: "det brann nästan jämt på Mässingen". Därför var det också i den miljön som planerna på ett organiserat brandförsvar växte fram. Den 9 augusti 1935 sammanträdde en interimsstyrelse med 3 personer från vardera Hammarby och Eds kommuner med uppdrag att förhandla fram ett förslag till kommunalförbund för brandväsendet i de två kommunerna. Deras ansträngningar ledde till att ett förbund bildades.

Organiserandet tog därefter vid, planerande av brandkårens storlek och sammansättning innebar att bygga upp en brandkår bestående av brandchef, en vice chef, två underbefäl och tretton brandmän. Kommunalförbundets brandkår benämnd "ELITBRANDKÅREN" skulle utgöra första uppbådet och Optimus - sedan länge - befintliga industribrandkår skulle vid behov ställa upp som reserv. Optimus hade även tidigare ryckt ut till bränder i kommunen med hästanspant utryckningsekipage.

Den nybildade brandkåren hade att börja från scratch. Brandstation byggdes inom Metallverkets område och 3000:- disponerades för bygget som hade plats för två brandbilar och en motorspruta. Utrymme för brandmännens personliga utrustning var minimal och enligt hörsägen delades det ut en och annan "rak vänster" när larmrocken skulle på. Fresta kommun hade nu vaknat till liv och bad om hjälp med att upprätta ett förslag till brandskydd även för Fresta. Förbundsstyrelsen beslöt att föreslå Fresta att söka inträde i förbundet och i juli 1936 blev även Fresta med i förbundet. Brandstationen fick duga ända till 1960 då den nya stationen vid Björkvallavägen invigdes.

Brandförsvarets andel i den kommunala utdebiteringen utgjorde 1936, 6 öre/skattekrona, när Fresta kom med kunde man sänka detta uttag till 5,3 öre. Hela brandförsvarets budget hade en omslutning av 3278 kronor och 28 öre. Årsarvodet till brandmännen var 25:-. Vid övningar utgick en timpenning om 1:- och vid utryckning 2:-

Reglementet för ELITKÅREN var minst sagt stenhårt. I brandkåren var man nära nog livegen, bunden till arbetet och hemmet i kommunen som man inte fick lämna utan tillstånd. En hedrande vandel och sundhet var givna villkor. Felande skulle förhöras i närvaro av vittnen och kunde straffas med löneavdrag, avsked kunde också komma ifråga. Brandmännen deltog med mod och djärvhet vid förekommande släck- och räddningsinsatser och värjde inte i första taget för farorna. I reglementet var också inskrivet: "Befäls order skall genast utan tvekan utföras, även om fara hotar". Vanligtvis behövde inte sådana order ges. Brandchefen gick oftast själv före och visade vägen.

Brandcheferna under åren 1936 - 1960 var arvodesanställda och tillhörde vanligtvis personalen på Wäsby Verkstäder. Administrationen bestod av en politiskt vald direktion med brandchefen som adjungerad sakkunnig ledamot. Detta gällde till 1952 då Hammarby, Ed och Fresta kommuner slogs samman till Upplands Väsby kommun och en brandstyrelse om fem man tillsattes för kommunens brandförsvär.

Beträffande brandkårens utryckningar och händelseförlopp vid olika bränder finns inte mycket dokumenterat för tiden före 1960. För år 1941 finns dock en rätt bra beskrivning av verksamheten. Brandkåren hade under året gjort 14 utryckningar varav ELITKÅREN 11 gånger, Bollstanäsavdelningen 2 gånger och Stäketavd (som då tillhörde Eds kommun) 1 gång.

Materielen på huvudstationen vid Metallverken utgjordes av : 1 bogserbar motorspruta, en öppen brandbil (den första brandbilen i Wäsby) inköpt 1936, fabrikat Voisin, pris 2400:- . En inbyggd tankbil för 2000 l vatten och monterad motorspruta, några hundra meter slang och skarvstegar. Alarmeringen av brandpersonalen skedde med luftsiren och utlöstes från telefonstationen när hjälpsökande kallade på brandkåren.

KATASTROF KRÄVDE SJU MÄNNISKORS LIV.

Den hittills värsta branden i Väsby inträffade när det gamla ålderdomshemmet i Fresta brann ner, natten mellan den 14 och 15 februari 1947. Personer som deltog i släckarbetet har berättat om brandkårens fruktlösa kamp. De hade alla "odds" emot sig redan när larmet gick. När brandkåren kom fram var hela huset övertänt. Släckarbetet försvårades av hårt vinterväder med 17 graders kyla. Vatten försökte man få fram från en mindre bäck 850 m bort. Vattentillgången förslog inte långt och vattnet frös i slangarna. Branden föranledde stora rubriker i den svenska pressen,

"KOMMUNAL SNÅLHET KOSTAR 7 MÄNNISKOR LIVET ?

" Stämningen var mycket upprörd efter branden med tanke på, att ålderdomshemmet ur brandskyddssynpunkt redan dömts ut 1936. De förbättringar som föreslagits av en sakkunnig kommitté hade avvisats av kommunens fullmäktige.

ETT NYTT SKEDE NÄRMAR SIG.

Väsby brandförsvaret har väl alltid kännetecknats av "kommunens snålhet" vilket inneburit att personalen många gånger kommit i kläm och fått ta till "storsläggan". Under 50- talet fanns så stora problem med försliten otidsenlig materiel och uttjänta otillförlitliga brandbilar, att brandmännen skrev till brandstyrelsen och avsåg sig ansvaret för uttryckningarna. Eftersom jag fortfarande är intresserad av ett bra brandförsvaret, känns det ibland som om "storsläggan" inte helt spelat ut sin roll, utan skulle kunna vara användbar även i dagsläget.

För 619000:- byggdes den nya "brandstationen" på Björkvallavägen. Byggnaden innehöll även andra verksamheter vilket medförde stora problem när brandförsvarets lokalbehov snabbt ökade. Den 1 mars 1960 avgick den siste deltidsanställda brandchefen och kommunen förhandlade med Sollentuna om gemensam brandchef för de båda kommunerna och så blev det.

60- talet började med en försiktig omvandling av brandförsvaret, med sikte på en mera yrkesinriktad verksamhet. Kommunens snabba expansion och utbyggnad samt den nya räddningstjänstlagen med skyldighet att ingripa , avvärja och begränsa skador på människor, egendom och miljö, innebar en stor, men rolig, arbetsbelastning för alla i kåren.

Först 1971 hade brandstyrkan i heltidstjänst fått sådan numerär att dygnstjänst kunde inrättas, tjänstgöringstiden var 72 tim/vecka. Vaktstyrka: heltidsanställd personal: släckledare + 1 - 2 man , 1.5 min , deltidanställd personal, 1 + 6 man, 5 min.

Det dröjde ända till 1979 innan yrkeskåren fått sådan numerär att den självständigt kunde genomföra livräddnings- och släckinsatser. Antalet utryckningar ökade under 60- och 70- talen från ca 30 till 300 per år.

NYA TIDER.

Den sista i deltidskåren (borgarbrandkåren), med vice brandchefen i bakre raden t.v., därefter brandförman Einar Ljungberg, brandsönnen Karl Lundholm, Kalevi Lehtonen och Jari Lämsivuori, brandförman Edvin Haggarsson, brandsönnen Leif Ingebo och Elis Lundberg. Nedre raden: fr.v. Bertil Norberg, Henrik Backholm, Bengt Karlsson, Håkan Bodmark Rolf Hassellöv, Erik Hansson och Bo Stenberg.

Man skulle kunna säga att Väsby Brandförsvars historia slutar i och med 1979. Då upphörde nämligen brandförsvaret att verka med egen brandstyrelse och organisation. Den 1 januari 1980 uppstår Sollentuna - Upplands Väsby Brandförsvär med Sollentuna kommun som huvudman. Deltidskårerna i de båda kommunerna entledigas och detta kompenseras med en utökning av heltidspersonalen, vilket i princip innebär att både Sollentuna -och Väsbykårens heltidsstyrka fördubblas. Lokalfrågan för Väsbykåren blev minst sagt akut och gamla Snabbtvättens och polisens lokaler fick i en hast byggas om.

Som framgår av historien har det skett stora förändringar genom åren. Jag hoppas att alla visioner, projekt och idéer om samverkan - som pågått rätt länge - leder till något bra, så att alla kan få känna den arbetsglädje som är så nödvändig för att kunna göra ett bra jobb.

Mars -99